

5. Маркова Н. С. Формування організаційно-економічного механізму управління розвитком персоналу / Н. С. Маркова // Бізнес-інформ. – 2012. – № 6. – С. 200–202.

УДК 338.242.2

ЗОВНІШНІЙ ВЕКТОР ОСВІТНІХ МІГРАЦІЙ

Мельник С.В., к.е.н., доцент директор ДУ «Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин» Міністерства соціальної політики України

Ушенко Н.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту і туризму Бердянський університет менеджменту і бізнесу

Мельник С.В., Ушенко Н.В. Зовнішній вектор освітніх міграцій.

Визначено тенденції в'їзної та виїзної освітніх міграцій в Україні, охарактеризовано соціально-економічні умови функціонування та розвитку національної освіти як потенціалу економічного зростання держави, розроблено напрями забезпечення конкурентоспроможності національної освіти на міжнародному ринку освітніх послуг.

Ключові слова: освітні міграції, молодь, вища освіта, освітні послуги, експорт, імпорт, конкурентоспроможність, інтернаціоналізація.

Мельник С.В., Ушенко Н.В. Внешний вектор образовательных миграций.

Определены тенденции въездной и выездной образовательных миграций в Украине, охарактеризованы социально-экономические условия функционирования и развития национального образования как потенциала экономического роста государства, разработано направления обеспечения конкурентоспособности национального образования на международном рынке образовательных услуг.

Ключевые слова: образовательные миграции, молодежь, высшее образование, образовательные услуги, экспорт, импорт, конкурентоспособность, интернационализация.

Melnyk S., Ushenko N. External vector of educational migrations.

The trends of entry and exit educational Ukrainian migrations identified, socio-economic conditions of the functioning and development of national education as the growth potential of the state were characterized, directions of ensuring of competitiveness of national education in the international market of educational services were developed.

Key words: educational migration, young people, higher education, educational services, export, import, competitiveness, internationalization.

Постановка проблеми. Орієнтованість ЮНЕСКО на створення інклюзивних суспільств знань передбачає свободу самовираження, везагальний доступ до інформації та знань, повагу культурного і мовного різноманіття і якісну освіту для всіх [1]. Глобалізаційні процеси зумовили зміни у тенденціях освітньої сфери, що проявилася у організаційній доступності здобуття освіти у навчальних закладах інших країн та інтенсифікації діяльності останніх з експорту освітніх послуг. Відповідно ці взаємообумовлені процеси потребують моніторингу ситуації у освітньому та міграційному розрізі, оскільки зумовлюють як вигоди, так і втрати для всіх учасників цього процесу – людини та держави. Мотиваційні установки, ціннісні орієнтації та економічна поведінка молоді як перспективної соціально-демографічної групи, що забезпечує перспективи розвитку будь-якого суспільства викликає увагу науковців, оскільки міграційні втрати цієї вікової категорії населення не можуть сприйматися державою повністю схвально. В основному по цій причині політика переважної більшості країн спрямована на залучення студентської молоді до навчання. Освітні еміграції цікаві: для людини – як можливість індивідуального розвитку, а для приймаючої країни можуть бути виражені у фінансовому вимірі - отримана оплата за навчання або оплата послуг життєзабезпечення (в залежності від державної політики приймаючої країни) та у соціальному вимірі - як інтелектуальний потенціал, здатний посилити конкурентоспроможність соціально-економічної системи. Це актуалізує потребу наукового осмислення взаємоз'язаного удосконалення концептуальних засад молодіжної, освітньої та міграційної політики держави з метою забезпечення позитивних результатів для України від глобалізаційних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток наукових засад концепції людського капіталу привів до визнання освіти пріоритетною сферою людського розвитку. Методологічні засади розвитку вищої освіти у контексті суспільного розвитку розглянуті у працях Л.І. Антошкіної, О.М. Левченка, Т.Є. Оболенської, Г.К. Нікольської, І.С. Каленюк, Л.І. Цимбал, на дослідженні освітніх міграцій зосередили увагу Л.К. Семів, В.І. Куценко, експортуванні освітніх послуг – В.Д. Матросов, Д.Д. Плинокос.

Виділення невирішеної проблеми. В умовах подальшого впливу глобалізації на розвиток соціально-економічних відносин, орієнтованості європейської спільноти на розбудову суспільства знань та за сприяння інформатизації отримала розвиток інтернаціоналізація освіти, що проявилася у активізації міжнародної науково-технічної та освітньої кооперації. Тому посилення впливу глобалізації на соціально-економічні процеси обумовлює зростання мобільності студентів, професорсько-викладацького складу та сприяє активізації освітньої міграції як інтелектуальної мети територіальних переміщень. Зміна складу, характеру, напрямів та інтенсивності освітніх міграцій зумовлюють зміну їх впливу на соціально-економічний розвиток країни. Тому потребують теоретичного переосмислення причини та наміри міграцій, моніторинг їх напрямків та обсягів, визначення взаємовпливу ринків освітніх послуг та праці, корегування державної освітньої політики в умовах міжнародної конкуренції.

Мета статті – обґрунтування напрямів забезпечення конкурентоспроможності національної освіти на міжнародному ринку освітніх послуг.

Виклад основного дослідження. Міграція населення як складний соціально-економічний процес визначається різними об'єктивними і суб'єктивними чинниками. При цьому базовою характеристикою, що дозволяє реалізувати наміри щодо міграції є мобільність, яка найбільш характерна для молоді.

«Молодь – це окрема соціально-демографічна група, яка відрізняється за сукупністю вікових характеристик, особливостю соціального становища та обумовлених тим чи іншим набором соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями розвитку соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства» [2]. До 2004 р. граничний вік молоді сягав 28 років, а після внесення змін до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [3] визначено, що молодь – це громадяни віком від 14 до 35 років, що діє по теперішній час.

У щорічній доповіді «Молодь в умовах становлення незалежності України (1991-2011 рр.)» зауважено, що сальдо міграції молоді змінилось на додатне не у 2005 р., як для всього населення, а у 2006р. У цей рік абсолютний показник сальдо їх міграції становив 5,1 тис., а за рахунок молодих мігрантів міграційний приріст забезпечувався майже на 36%, у 2007р. – на 38%, у 2008р. – на 30%, у 2009р. – на 25%, у 2010р. - третину. Загалом, у загальному міграційному обороті (сума прибулих і вибулих) частка молоді в Україні у 2010р. становила 66,5% (чоловіки – 64,5% і жінки – 68,3%) (рис. 1).

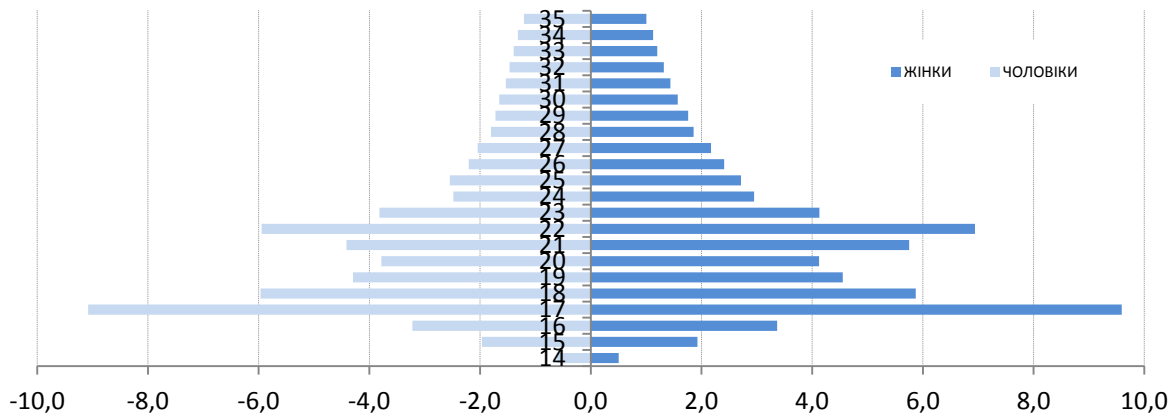

Рис. 1. Статевікова піраміда міграційно активної молоді віком 14–35 років в Україні у 2010 р. (усі види потоків), % загального міграційного обороту

Джерело: [4].

При цьому відзначено, що статевікова піраміда міграції активної молоді має два піки активності: перший – у 17-річних осіб, які закінчили середню школу і включаються в навчальну міграцію; другий – у 22-річних осіб, які після здобуття вищої освіти намагаються працевлаштуватися та у більшості випадків повертаються до місць, звідки приїхали на навчання. У міждержавному обороті частка мігрантів у віці 15–35 років у 2009р. була в 1,7 рази нижчою, ніж у внутрішньому, і ледве досягала 40%.

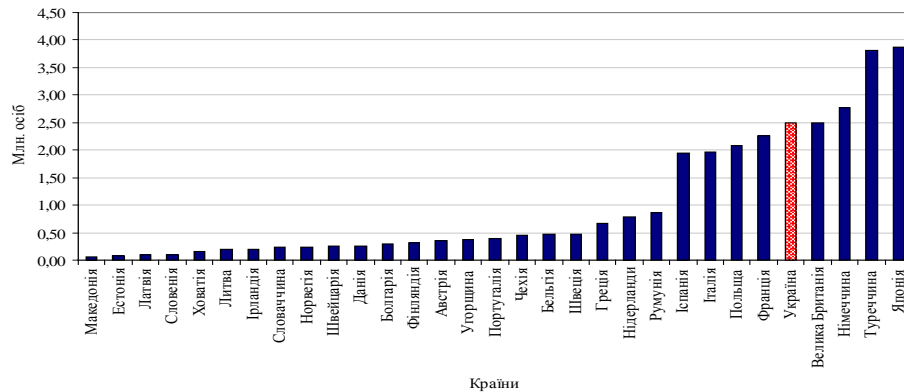

Рис. 2. Чисельність студентів ВНЗів в окремих країнах світу та в Україні у 2011 р., млн. осіб

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Частка зовнішніх міграцій молоді у загальній структурі (за всіма видами міграційних потоків) становила не більше 5%. Проте, на відміну від внутрішньодержавної міграції, залучення до зовнішніх міграційних переміщень починає зростати у молоді після досягнення 21 року та досягає піку активності у 25–27 річних осіб, після чого поступово знижується. Тому українська молодь є найбільш активною часткою населення, яка мігрує в залежності від ситуації, пов'язаної з реалізацією соціально-економічної політики (набуття освіти, працевлаштування, житло, рівень заробітної платні тощо) та має прямий зв'язок із статевіковою пірамідою міграційної активності [5]. Станом на 1 січня 2014 року питома вага осіб віком 15-34 років у загальній чисельності постійного населення країни становила 28,12% (12722718 осіб), що на 0,5% менше від попереднього року [6].

Розгляд освіти в якості потенційної основи розвитку людського потенціалу висуває на перший план питання розширення доступу населення до освіти, тоді як розгляд освіти як потенціалу економічного зростання держави - зумовлює доцільність акцентування уваги на її якості, що слід визнати комплексним об'єктивним показником. Порівнюючи чисельність студентів у ВНЗ окремих країн світу можна відзначити, що Україна у 2011 р. за цим показником знаходилася на п'ятому місці після Японії, Туреччини, Німеччини та Великої Британії (рис. 2).

За даними Державної служби статистики України протягом 2000/01 – 2009/10 н. р. прослідковувалося зростання попиту на перший (5A, 5B) та другий (6) етапи вищої освіти, але у 2012/13 н. р. показники першого етапу знизилися, що загалом пов'язано із демографічним спадом та поглибленням фінансово-економічної кризи. При цьому здобувати другий етап вищої освіти вирішують далеко не всі випускники попереднього освітньо-кваліфікаційного рівня (рис. 3).

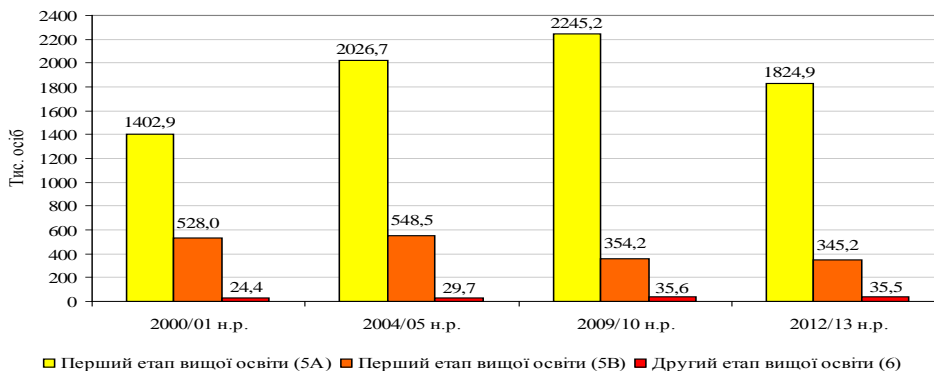

Рис. 3. Розподіл чисельності студентів ВНЗів України за міжнародною стандартною класифікацією освіти, тис. осіб

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Визнання інтелекту людини рушійною силою економічного розвитку продемонструвало необхідність адекватних вимог до якості людського капіталу, які в першу чергу формуються під впливом науково-освітніх систем. Серйозна увага держави щодо спрямованості розвитку освіти чітко прослідковується у «Національній стратегії розвитку «Україна - 2015», Державній цільовій програмі інтеграції освіти і науки в університетах на 2008-2012рр. «Наука в університетах», «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки», Законі України «Про вищу освіту», що зводиться до забезпечення її конкурентоспроможності на світовому ринку, сприяння рівного доступу до освіти, інноваційної спрямованості наукових досліджень та їх комерціалізації, збалансованості ринків освітніх послуг і праці. Глобалізаційні умови зумовили потребу активізації інтеграційних процесів національної освіти у світовий науково-освітній простір, що потребує виваженого регулювання з метою збалансування загроз-вигод глобалізації для країн через моніторинг масштабів внутрішньої та зовнішньої академічної мобільності, імпорту та експорту освітніх послуг.

Капітал освіти формується на двох рівнях - загальноосвітньому та професійній освіти. Зважаючи на домінуючий вплив у формуванні професійних знань та навичок до професійної діяльності у системі професійної освіти, у рамках даного дослідження пріоритетно дослідимо функціонування системи вищої освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Система вищої освіти України у 1990-2013рр. (на початок навчального року)

Навчальний рік	Кількість закладів, од.		Кількість учнів/студентів у закладах, тис.		Прийнято учнів/студентів, тис.		Випущено робітників/фахівців, тис.	
	I-II р.а.	III-IV р.а.	I-II р.а.	III-IV р.а.	I-II р.а.	III-IV р.а.	I-II р.а.	III-IV р.а.
1	3	4	6	7	9	10	12	13
1990/91	742	149	757,0	881,3	241,0	174,5	228,7	136,9
1991/92	754	156	739,2	876,2	237,5	173,7	223,0	137,0
1992/93	753	158	718,8	855,9	212,6	170,4	199,8	144,1
1993/94	754	159	680,7	829,2	198,9	170,0	198,0	153,5
1994/95	778	232	645,0	888,5	194,0	198,0	204,3	149,0
1995/96	782	255	617,7	922,8	188,8	206,8	191,2	147,9
1996/97	790	274	595,0	976,9	183,4	221,5	185,8	155,7
1997/98	660	280	526,4	1110,0	166,2	264,7	162,2	186,7
1998/99	653	298	503,7	1210,3	164,9	290,1	156,9	214,3
1999/00	658	313	503,7	1285,4	170,1	300,4	156,0	240,3
2000/01	664	315	528,0	1402,9	190,1	346,4	148,6	273,6
2001/02	665	318	561,3	1548,0	201,2	387,1	147,5	312,8
2002/03	667	330	582,9	1686,9	203,7	408,6	155,5	356,7
2003/04	670	339	592,9	1843,8	202,5	432,5	162,8	416,6
2004/05	619	347	548,5	2026,7	182,2	475,2	148,2	316,2
2005/06	606	345	505,3	2203,8	169,2	503,0	142,7	372,4
2006/07	570	350	468,0	2318,6	151,2	507,7	137,9	413,6
2007/08	553	351	441,3	2372,5	142,5	491,2	134,3	468,4
2008/09	528	353	399,3	2364,5	114,4	425,2	118,1	505,2
2009/10	511	350	354,2	2245,2	93,4	370,5	114,8	527,3
2010/11	505	349	361,5	2129,8	129,1	392,0	111,0	543,7
2011/12	501	345	356,8	1954,8	105,1	314,5	96,7	529,8
2012/13	489	334	345,2	1824,9	99,8	341,3	92,2	520,7
2013/14	478	325	329,0	1723,7	93,9	348,0	91,2	485,1

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Тенденціями функціонування системи вищої освіти України протягом 1990-2013рр. слід визнати: 1) зменшення загальної кількості закладів вищої освіти із 891 до 803 (на 9,9%) при зменшенні кількості ВНЗ I-II р.а. на 35,6% та збільшенні ВНЗ III-IV р.а. на 45,8%; 2) зменшення загальної чисельності прийнятих студентів та випущених ВНЗ I-II р.а. при одночасному збільшенні студентів та випущених фахівців ВНЗ III-IV р.а.; 3) зміну ємності ВНЗ різних рівнів на ринку освітніх послуг (у 1990р. до 2013р.): I-II рівнів акредитації – зменшення із 83,3% до 59,5%, III- IV рівнів акредитації – збільшення із 16,7% до 40,5%. Отже, загалом слід відзначити стійке прагнення населення до отримання вищої освіти, в більшій мірі у навчальних закладах III-IV рівня акредитації.

За даними Організації економічного і соціального розвитку в системі вищої освіти у світі за межами своїх країн навчається близько 3,0 млн. студентів [7]. Для порівняння, у 2000 р. в світі налічувалося близько 2,0 млн. студентів, що навчаються за кордоном, а їхня прогнозована кількість у 2020 році сягне 5,8 млн. [8].

За даними обстеження «Молодь України, 2010» (Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України), у частині опитування щодо бажання навчатися за кордоном близько 57% молодих респондентів повідомили, що у них немає бажання навіть за наявності такої можливості, ще 11% не змогли дати чітку відповідь на поставлене запитання, майже третина опитаних висловила намір поїхати за кордон на навчання при виникненні можливості (рис. 4).

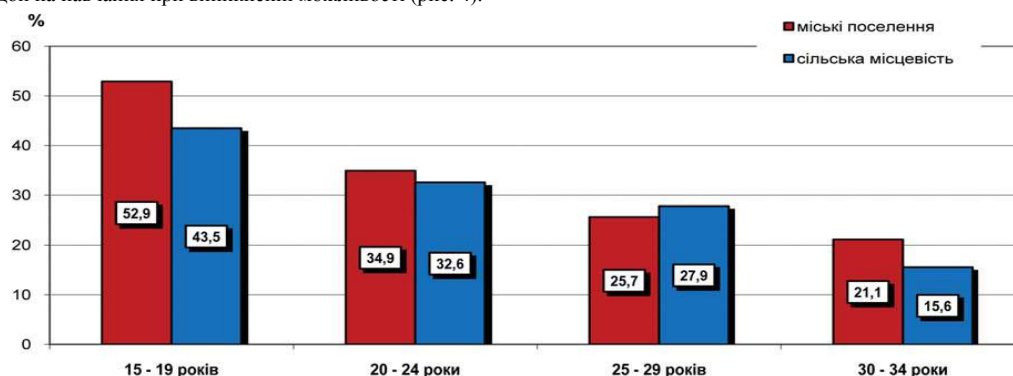

Рис. 4. Позитивні відповіді респондентів на запитання «Чи хотіли б Ви, за наявності такої можливості, навчатися за кордоном?», % відповідей відповідної групи

Джерело: [9]

Також обстеженням було виявлено: твердий намір поїхати за кордон на навчання у разі такої можливості у майже третині опитаних, причому чим старшими були респонденти, тим менше вони виявляли бажання їхати за кордон на навчання; респонденти, зайняті навчанням, більшою мірою були зацікавлені навчатися за кордоном за наявності можливості, ніж ті, хто на момент обстеження не навчався (найбільшу частку бажаючих становили студенти вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (42,2%)); кожний п'ятий респондент у віці 15–34 роки планував поїздки за кордон на навчання, але намір поїхати за кордон на навчання у найближчі три роки мали лише 5,2% опитаних. Найбільш популярними для цієї цілі виявились Англія (24,9%), Сполучені Штати Америки (21,0%), Німеччина (11,7%), Чорногорія (6,1%), Італія (4,9%). Серед тих, хто планує поїхати на навчання за кордон (у загалі респондентів їх виявилися 19,7%, а серед бажаючих за наявності можливості навчатися за кордоном – 61,7%), отримати диплом бакалавра чи магістра одного із закордонних університетів було метою для 16,3% респондентів. З такою ж частотою респонденти вказували, що планують поїхати за кордон для того, щоб набути досвіду навчання у закордонному університеті, та для того, щоб з'ясувати можливості майбутнього працевлаштування за кордоном. Найбільш популярною метою поїздки за кордон на навчання було прагнення в такий спосіб познайомитись з іншими країнами, їхньою культурою (18,7%). Близько 7% респондентів серед тих, хто повідомив про свої плани навчатися за межами України, мали намір відвідати закордонні учбові заклади для того, щоб прослухати окремі навчальні курси, лекції відомих науковців [10].

З кожним роком все більше студентів України обирають можливість навчатися за кордоном, що викликано потребою отримати доступ до інших кращих освітньо-наукових ресурсів, зокрема навчання за унікальною спеціальністю та за прогресивними навчальними технологіями, здобути мовну практику, відчувати нове культурне середовище, реалізувати наміри майбутнього працевлаштування за кордоном або зміни постійного місця проживання (рис. 5).

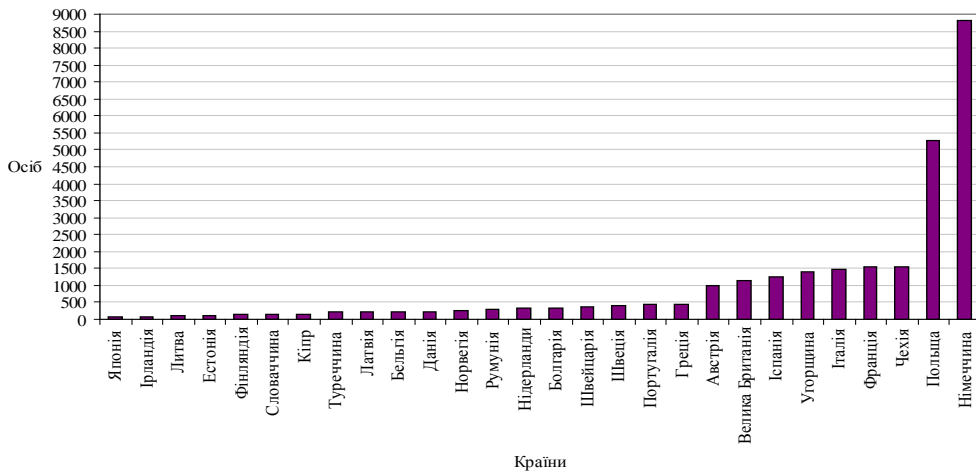

Рис. 5. Чисельність українських студентів, які навчалися за кордоном у 2011 р., осіб

Джерело: складено за даними Євростату

За даними Євростату загальна чисельність українських студентів, які навчаються в країнах ЄС у 2010 р. становила 25,3 тис. осіб, у 2012 р. – 27,2 тис. осіб. Найбільшу частку українських студентів приймає Німеччина, Польща, Чехія, Франція та Італія.

Загалом в ЄС – 27 чисельність іноземних студентів у 2010 р. становила 1,683 млн. осіб, у 2011 р. – 1,777 млн. осіб. Більшу частку іноземних студентів приймають Велика Британія (534,6 тис. осіб у 2010 р., 559,9 тис. осіб у 2011 р.), Німеччина (2010 р. – 264,0 тис. осіб, 2011 р. – 272,8 тис. осіб), Франція (2010 р. – 260,0 тис. осіб, 2011 р. – 268,2 тис. осіб) (рис. 6).

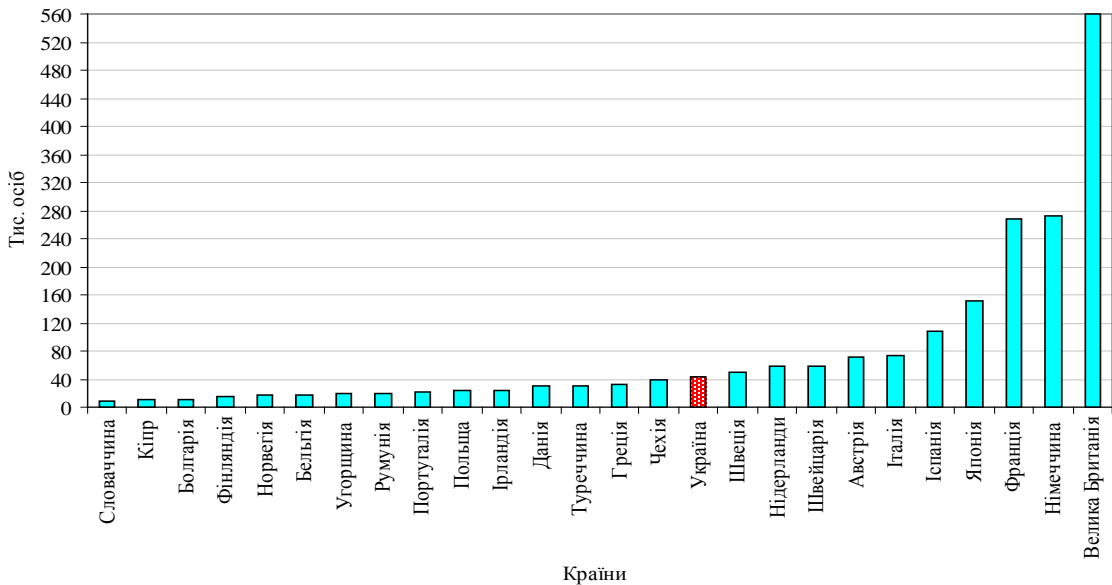

Рис. 6. Чисельність іноземних студентів у ВНЗах окремих країн світу в 2011 р., тис. осіб

Джерело: складено за даними Євростату

За чисельністю іноземних студентів Україна стоїть поряд з такими країнами, як Швеція, Нідерланди, Швейцарія, Австрія та Італія. У 2013 році в Україні навчалось 59,2 тис. іноземних студентів.

За даними Державної служби статистики України [11] іноземних громадян більше приваблює навчання у ВНЗ III–IV рівнів

акредитації - на початок 2013-2014 н.р. 59226 осіб, тоді як у ВНЗ I-II рівнів акредитації 165 осіб (із них 66 осіб – Харківська область, 77 осіб – м.Київ). При цьому 92% іноземних студентів навчаються у ВНЗ державної форми власності і відповідно 8% - приватної (рис. 7).

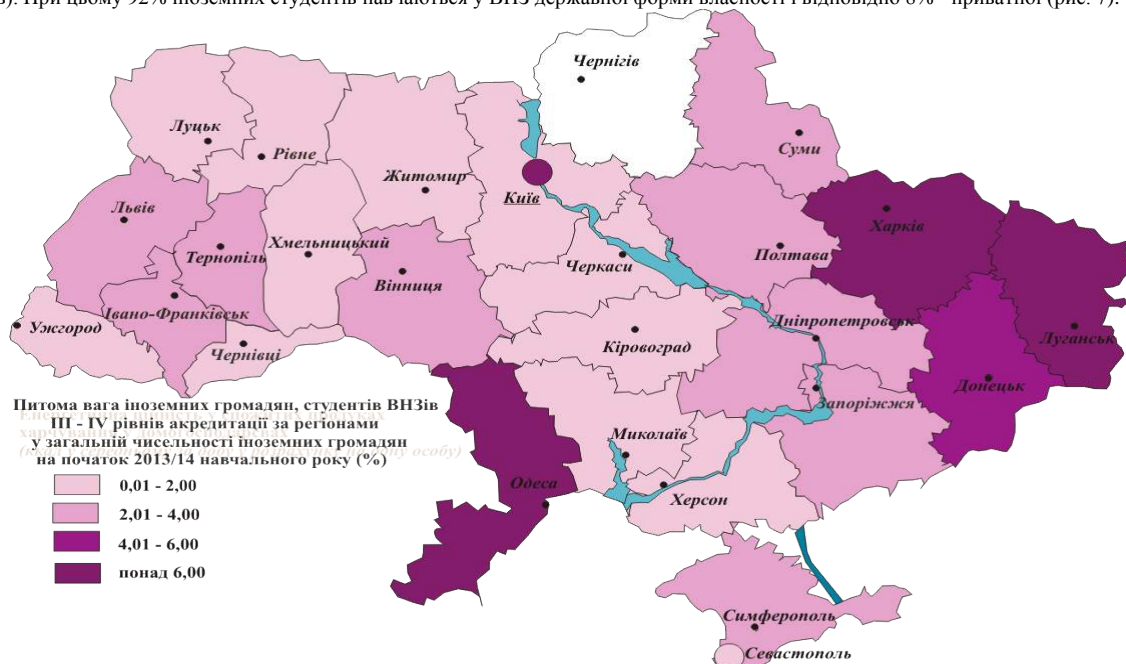

Рис. 7. Розподіл регіонів за питомою вагою іноземних громадян, студентів ВНЗів III – IV рівнів акредитації у загальній чисельності іноземних громадян на початок 2013/14 навчального року, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Проаналізуємо чисельність іноземних студентів у ВНЗ I-IV рівнів акредитації України у розрізі країн (табл.2).

В Україні збільшується чисельність студентів з Молдови, Марокко, Туркменістану, Індії при одночасному їх зменшенні з Китаю, Ірану. Найбільшу питому вагу по чисельності іноземних студентів у 2013-2014 н.р. мають країни: Туркменістан – 23,7%, Азербайджан – 12,8%, Індія та Нігерія – по 6%, Російська Федерація – 4,9%, Ірак – 4,5%.

Д.Д. Плинокос справедливо відзначає, що в умовах демографічно обумовленого скорочення контингенту студентів на внутрішньому ринку освітніх послуг поступове нарощення обсягів експорту освітніх послуг на даний момент виконує компенсаторну функцію [15].

Всі відстежені вище тенденції вказують на поступову включеність національної освіти у процеси міжнародної конкуренції, що посилює необхідність своєчасного забезпечення її конкурентоспроможності на засадах відкритості та якості. Відповідно це створює нові виклики та можливості для вітчизняних ВНЗ. При цьому важливо розуміти, що чим менше національна освіта буде використовувати можливостей, тим більше буде відчувати виклики. Ця обставина вказує на відсутність її вибору у цьому напрямку і однозначність необхідності посилення своєї присутності на міжнародному ринку освітніх послуг.

Таблиця 2

Навчання іноземних студентів у ВНЗ I-IV рівнів акредитації України, осіб

Всього, у т.ч. прибули з	Всього навчається			Прийнято на початковий цикл			Випущено після завершення повного циклу навчання		
	2011-2012 н.р.	2012-2013 н.р.	2013-2014 н.р.	2011-2012 н.р.	2012-2013 н.р.	2013-2014 н.р.	2011-2012 н.р.	2012-2013 н.р.	2013-2014 н.р.
ВСЬОГО	42980	49044	59391	8143	9316	11358	6590	7651	8463
Китаю	4341	3180	2380	529	459	290	1129	1320	1310
Індії	2516	2627	3587	141	199	205	455	575	433
Ірану	905	679	408	100	80	61	328	289	204
Йорданії	2108	1943	1814	242	133	345	359	512	581
Молдови	895	885	1703	180	228	363	151	194	461
Марокко	1022	1189	1509	284	366	388	176	184	152
Російської Федерації	2990	2878	2930	573	633	718	752	730	701
Сирійської Арабської Республіки	1014	936	781	109	178	132	303	243	210
Туреччини	1077	1004	1186	245	249	425	93	180	129
Туркменістану	6861	10452	14053	1295	1619	2236	217	602	1359

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [12, 13, 14]

Системну основу інформованості потенційних абітурієнтів про рівень освіти вітчизняних ВНЗ представляють міжнародні освітні рейтинги. Найбільш відомими серед рейтингів виступають: Академічний рейтинг університетів світу ARWU-500 (Інституту вищої освіти Шанхайського університету (Shanghai Jiao Tong University)), «THE World University Rankings» (видання «Times Higher Education»), «QS World University Rankings» (компанії «Quacquarelli Symonds») [16]. Так, у 2014 р. за рейтингом QS World University Rankings [17], уже шість ВНЗ України (для порівняння: у 2012р. – їх було три) потрапили у число кращих університетів світу: Київський національний університет ім. Шевченка (перейшов з групи 441-500 у групу 421-430), Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна (481-490), НТУ "Київський політехнічний інститут" (перейшов з групи 601-650 у 551-600), Сумський державний університет (651-700), Донецький національний університет (група 701+), НТУ "Харківський політехнічний інститут" (група 701+).

Експерти відзначають існуючий потенціал українських ВНЗ, про що свідчить входження у топ-10 у системі міжнародної освіти. За даними МОН України, у вишах у 2013р. здобувають освіту 60 тис. студентів з 146 країн світу. Більшість опановують тут медичний фах

(понад 16 тис.), а більше ніж 13 тис. іноземних студентів вивчають технічні науки. Фінансові надходження від іноземних студентів, які сприяють розвитку української економіки, склали у 2012/2013 рр. до 4,3 млрд. грн. При цьому вказується на слабкі місця українських вишів – індекс цитованості, академічну репутацію і рівень інтернаціоналізації [18].

Моніторинг студентських уподобань свідчить про те, що на міжнародному ринку освітніх послуг вище всього цінується бізнес-освіта. Майже 20 % студентів вивчають технічні та інженерні науки, найпопулярніші з яких – інформаційні технології, приблизно стільки ж студентів обирають природничі науки, причому половиною – математику, замикає список медицина (4-5 %) [19].

Системним результатом напрацювань у цьому напрямку стала розробка ДУ «Науково-дослідного інституту соціально-трудова відносин» Міністерства соціальної політики України проекту «Концепції експортування освітніх послуг України на період з 2014 по 2020 рік». У цьому документі зазначено, що в Україні у фаховому розрізі найбільший попит серед іноземних студентів мають медичні університети, також достатньо великим попитом користуються "інженерні" та економічні спеціальності, напрямки підготовки з менеджменту і фінансів, соціальних наук та лінгвістики. За даними МОН України, вартість освітніх послуг для іноземних студентів коливається в залежності від ВНЗу в межах від 12,0 до 35,0 тис. грн. за рік (1,5–4,5 тис. дол. США) (для порівняння – один рік навчання у США обійдеться іноземцю в середньому в 25 тис. дол., у Великій Британії – у 15 тис. дол.). До основних чинників, які визначають вибір іноземними студентами країни та навчального закладу, належать: наявність викладання предметів на міжнародних мовах, авторитет країни, репутація ВНЗів, вартість навчання та мешкання, гнучкість програм та порівнянність кваліфікаційних вимог, географічні, торговельні та історичні зв'язки між країнами, активна державна політика в просуванні національних освітніх інститутів у глобальному просторі, а також заходи щодо організаційного, методичного та соціально-педагогічного супроводження іноземних студентів. Звертає на себе увагу і низька питома вага різних форм післяуніверситетської освіти, які пропонуються іноземним громадянам в Україні (аспірантура, стажування, у т.ч. на європейських мовах). За кількістю іноземних аспірантів Україна займає чи не останнє місце в ЄС, у той час як в США їх частка становить 14,0%, у Великій Британії – 15,0%, Франції – 10,0%, Австралії – 13,0% від загальної кількості аспірантів цих країн [20]. Причини, через які іноземні студенти надають перевагу освіті в Україні: відносно низька вартість навчання та проживання (порівняно з ЄС та Північною Америкою); відносно добра репутація українських університетів, яка збереглася з часів Радянського союзу. Водночас незалежні дослідження стверджують, що якість освіти в Україні іноземні студенти вважають значно нижчою ніж та, якої вони очікували. Особливо гострою ця проблема є для тих, хто обрав англійські програми [21]. Це вказує на важливий мовний аспект інтернаціоналізації освіти – вільне володіння міжнародною мовою має стати не бажаною, а обов'язковою вимогою для професорсько-викладацького складу ВНЗ України.

Висновки та пропозиції. Порівняння статистичних даних щодо загальних масштабів освітніх міграцій наглядно демонструє загальне збільшення міждержавного освітнього обміну, а порівняння масштабів в'їзних та виїзних освітніх міграцій вказує на збереження в Україні додатного міграційного сальдо, що свідчить про поступове збільшення залежності функціонування ринку освітніх послуг від її експортно-імпоротної складової. Загальна мета державної політики – збалансування загроз-вигод глобалізації для національної освіти за даними моніторингу масштабів внутрішньої та зовнішньої академічної мобільності, імпорту та експорту освітніх послуг.

Забезпеченню сучасної якості освіти сприятиме поступове впровадження положень прийнятого Закону України «Про вищу освіту», започаткована справа функціонування дослідницьких університетів, яка ґрунтується на поєднанні в їх діяльності навчання, наукових досліджень та впровадження інноваційних технологій, прагнення ВНЗ посилювати свої міжнародні позиції. Базовою умовою збереження позитивних тенденцій міжнародної науково-технічної кооперації та передумовою успішності реалізації окреслених напрямів засобами освітньої політики є стабілізація соціально-політичної ситуації в Україні. З метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних ВНЗ на міжнародному ринку освітніх послуг доцільно акцентувати увагу на таких напрямках розвитку: розвиток науки, зокрема у напрямку комерціалізації наукових проектів на засадах державно-приватного партнерства та визначення часток державного та регіонального фінансування освіти та науки, вдосконалення правової бази щодо формування та ефективного функціонування різних форм інтеграції науки й освіти (наприклад, навчально-освітніх центрів, технопарків, технополісів тощо); подальше наближення відповідності ринків освітніх послуг і праці; підвищення рівня академічної мобільності всіх учасників освітнього процесу; підвищення рівня довіри щодо якості освіти іноземних абітурієнтів через здатність формування випускника, конкурентоспроможного на ринках праці різних країн (тобто з посиленою здатністю до професійної мобільності); розширення пропозиції освітніх послуг через використання дистанційної освіти та доступу до отримання спільних дипломів; формування більш сучасної системи якості управління університетами та зокрема її маркетингової функції, яка дозволить донести інформацію іноземним абітурієнтам про конкурентні переваги отримання освіти в українських ВНЗ; розширення доступності до навчання закордонних українців через удосконалення організаційної складової.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Building knowledge societies [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://en.unesco.org/themes/building-knowledge-societies#sthash.uv1v21uQ.dpuf>
- Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). / М.П. Перепелиця. – К.: Укр. ін-т соц. досліджень, Укр. центр політичного менеджменту, 2001. – С. 12.
- Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-ХІІ [Електронний ресурс] // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 16. – Ст. 167 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
- Молодь в умовах становлення незалежності України (1991-2011 роки): щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні/ М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол.: О.В.Белишев (голова) та ін.]. – Київ, 2011. – С. 16.
- Молодь в умовах становлення незалежності України (1991-2011 роки): щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні/ М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол.: О.В.Белишев (голова) та ін.]. – Київ, 2011. – С. 16-17.
- Розподіл постійного населення України за статтю та віком с4ном на 1 січня 2014 року [статистичний збірник] / Державна служба статистики України. – К., 2014. – С.34-35.
- Никольская Г.К. Международный рынок труда образовательных услуг и его роль в развитии человеческого потенциала / Г.К. Никольская // Труд за рубежом. – 2010. - №112. – С.102-104.
- Santiago P. Tertiary Education for the Knowledge Society: Social Features, Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation. / P.Santiago, K.Tremblay, E.Basri, E.Arnal. – Paris: OECD, 2008. – Vol. 2. - P. 243.
- Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е.М. Лібанової. — К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. — С.188.
- Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред. Е.М. Лібанової. — К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. — С.188-190.
- Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013-2014 навчального року / Державна служба статистики України. – К., 2014. – С.43,45.
- Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011-2012 навчального року / Державна служба статистики України. – К., 2012. – С.122.
- Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2012-2013 навчального року / Державна служба статистики України. – К., 2013. - С.117.

Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013-2014 навчального року / Державна служба статистики України. – К., 2014. – С.108.

Плинокос Д.Д. Державне регулювання експорту освітніх послуг вищими навчальними закладами України: автореферат на здобуття наукового ступеня к.е.н.: спец. 08.00.03 «Економіка і управління національним господарством». – Кіровоград, 2014. – С.14.

Плинокос Д.Д. Державне регулювання експорту освітніх послуг вищими навчальними закладами України: автореферат на здобуття наукового ступеня к.е.н.: спец. 08.00.03 «Економіка і управління національним господарством». – Кіровоград, 2014. – С.9.

QS World University Rankings 2014/15 [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2014#sorting=rank+region="+country=207+faculty="+stars=false+search="](http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2014#sorting=rank+region=)

Табачник Д. Майже на кожному засіданні уряд розглядає питання освіти та науки: інтерв'ю Міністра освіти і науки [Електронний ресурс] / «Урядовий кур'єр» – 2013. – 155 (5041), 29 серпня. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/statsti/4420-dmytro-tabachnyk-majzhe-na-kozhnomu-zasidanni-urjad-rozglyadae-pytannya-osvity-ta-nauky>.

Пименова Н. Ю. О стратегии продвижения российского образования на международный рынок [Электронный ресурс]. / Н.Ю. Пименова. – Режим доступа: <http://www.russia.edu.ru>

Концепція експортування освітніх послуг України на період з 2014 по 2020 рік: проект / ДУ «Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин» Міністерства соціальної політики України. – Луганськ, 2014. - С.5-8.

Іноземні студенти в Україні: освіта чи експлуатація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/prog/print.http://www.niss.gov.ua/print.php?id>.

УДК 330.4

О МАТЕМАТИЧЕСКОМ ОБЕСПЕЧЕНИИ МОДЕЛЕЙ ЭКОНОМИКИ И СОЦИОЛОГИИ ТРУДА

Полшков Ю.Н., к.ф.-м.н., доцент кафедры математики и математических методов в экономике Донецкого национального университета

Полшков Ю.М. Про математичне забезпечення моделей економіки та соціології праці.

Дана робота присвячена аналізу і критичному осмисленню економіко-математичних методів і моделей, що використовуються для вирішення завдань управління персоналом і економіки праці. Розглянуто моделі міжгалузевого балансу, лінійні, нелінійні та стохастичні моделі математичного програмування, моделі теорії ігор, мережеві моделі управління, моделі економетрії та часових рядів, системи масового обслуговування, моделі розподілу заробітної плати і методи моделювання рівня життя. Детально описана математична постановка соціально-економічних задач, вказані способи їх розв'язання, в тому числі, і за допомогою сучасних комп'ютерних систем і пакетів прикладних програм. Оскільки багато моделей носять випадковий характер, то запропоновані методики, що дозволяють по масивах статистичних даних виявляти стохастичні і регресійні закономірності поведінки соціально-економічних показників. Розроблені підходи покращують адекватність моделей, що впливає на якість прогнозування і планування в задачах економіки та соціології праці.

Ключові слова: математична модель, економіка і соціологія праці, оптимізаційні методи, випадкова величина, статистичні критерії узгодження.

Полшков Ю.Н. О математическом обеспечении моделей экономики и социологии труда.

Данная работа посвящена анализу и критическому осмыслению экономико-математических методов и моделей, используемых для решения задач управления персоналом и экономики труда. Рассмотрены модели межотраслевого баланса, линейные, нелинейные и стохастические модели математического программирования, модели теории игр, сетевые модели управления, модели эконометрии и временных рядов, системы массового обслуживания, модели распределения заработной платы и методы моделирования уровня жизни. Подробно описана математическая постановка социально-экономических задач, указаны способы их решения, в том числе, и с помощью современных компьютерных систем и пакетов прикладных программ. Так как многие модели носят случайный характер, то предложены методики, позволяющие по массивам статистических данных выявлять стохастические и регрессионные закономерности поведения социально-экономических показателей. Разработанные подходы улучшают адекватность моделей, что влияет на качество прогнозирования и планирования в задачах экономики и социологии труда.

Ключевые слова: математическая модель, экономика и социология труда, оптимизационные методы, случайная величина, статистические критерии согласия.

Polshkov Yu. On mathematical models ensuring of the economy and the sociology of work.

In this work analysis and made critical reflection of economic-mathematical methods and models that are used for solving the problems of personnel management and labor economics. We have considered the input-output model, linear, nonlinear and stochastic models in mathematical programming, game theory models, network management model, models and time series econometrics, queuing systems, models the distribution of wages and living standards of modeling techniques. The article describes the mathematical formulation of socio-economic problems. Author of the study pointed out ways to solve problems analytically and with the help of modern computer systems and software packages. Many models contain random components. In this paper we propose techniques that allow for arrays of statistics and stochastic regression to identify patterns of behavior of socio-economic indicators. In this research study developed approaches that improve the adequacy of the models. Such methods are well affect the quality of forecasting and planning problems in the economy and the sociology of work.

Keywords: mathematical model, economics and sociology of work, optimization methods, the random variable, the statistical criteria for the agreement.

Постановка проблеми. Кінець ХХ і початок ХХІ століття характеризуються тим, що задачі управління персоналом, соціальною і кадровою політики стали розглядатися в якості об'єкта математичного моделювання. Цим задачам притаманні основні властивості соціально-економічних систем, описані в навчальному посібнику [1, с. 9-13]. Найважливішими властивостями є цілісність, синергетичність, масовий характер, динамічність, стохастичність, взаємодія з економічною середовищем, активна реакція на вплив зовнішнього середовища.

Не всі з перелічених властивостей достатньо добре вивчені. Крім того, в моделях управління персоналом і економіки праці соціальна складова частіше важливіша, ніж в інших областях економічного аналізу [2, с. 11-15].

Актуальність дослідження обумовлена недостатньою проработкою стохастичного характеру основних соціально-економічних показників. Грамотне використання апарату теорії ймовірностей, математичної статистики, теорії випадкових процесів, теорії масового обслуговування необхідно для створення адекватних математичних моделей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впровадження математичного моделювання в економіку і соціологію праці займають багато вчених. Серед авторів підручників і навчальних посібників слід виділити Федосеева В.В., Ерєміну Н.М., Маршалову В.П., Орлову І.В., Половникова В.А., Попову Л.А., Райціна В.Я., Шлендера П.Э., Эриашвили Н.Д., Френкель А.А. і др. По цій темі опубліковано багато статей в наукових журналах. На цьому поприщі залишили свій слід Ануфриев І.К., Бурков В.Н., Вилкова Н.Н., Ранацкая С.Т., Баева Н.Б., Бондаренко Ю.В., Балашов Ю.К., Коваль А.Г., Блинов А.О., Новиков Д.А., Щепкин А.В.,